HE 114/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Suomen Vanhempainliitto on vanhempien osallisuuden, kotien kanssa tehtävän yhteistyön ja vanhempaintoiminnan asiantuntijajärjestö. Vanhempainliiton toiminta tukee lasten kasvua, oppimista sekä hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä päiväkodeissa, kouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa. Vanhempainliittoon kuuluu noin 1200 päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa toimivaa, rekisteröitynyttä vanhempainyhdistystä.

Suomen Vanhempainliitto (jäljempänä Vanhempainliitto) kiittää sivistysvaliokuntaa pyynnöstä lausua yllä mainitusta hallituksen esityksestä.

Suomen Vanhempainliitto pitää esi- ja perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuen lainsäädännön uudistamista erittäin tarpeellisena ja katsoo, että esitys on huomattavasti tarkentunut edelliseen lausuntokierrokseen verrattuna. Nykyinen perusopetuslaki ei takaa tukea yhdenvertaisesti sitä tarvitseville oppilaille, vaan lakia tulkitaan ja sovelletaan kunnissa ja kouluissa eri tavoin. Sen vuoksi on tärkeää, että tukea koskeva lainsäädäntöä selkeytetään, tukitoimien järjestämistä yhtenäistetään valtakunnallisesti ja tuen tasojen sijaan säädetään tukimuodoista ja tukitoimista. Vanhempainliittoon tulevista vanhempien yhteydenotoista suuri osa koskee oppimisen ja koulunkäynnin tukea ja erityisesti sitä, että lapsen saama tuki ei ole riittävää tai lapsi ei saa sitä tukea, johon hän olisi oikeutettu.

Vanhempainliitto painottaa, että koulunkäynnin ja oppimisen tukea tulee olla yhdenvertaisesti ja laadukkaasti saatavilla kaikille sitä tarvitseville valtakunnallisesti. Myös vanhemmille tulee olla selvää, millaiseen tukeen lapsi on oikeutettu, miten tuki toteutetaan koulun arjessa ja miten toimitaan, jos lapsi ei saa hänelle kuuluvaa tukea. Vanhempainliitto pitää ehdottoman tärkeänä, että vanhempia informoidaan ja vanhempien kanssa keskustellaan tuen uudistuksesta.

Tuen muodot

Vanhempainliiton mielestä jako ryhmäkohtaisiin tukitoimiin ja oppilaskohtaisiin tukitoimiin, sekä niiden sisällön avaaminen selkiyttää esitystä ja vaikuttaa toimivalta ratkaisulta.

Hyvää on myös se, että arviota oppilaskohtaiseen tukeen siirtyvistä tehostetun tuen oppilaiden määristä on tarkennettu, samoin kuin esiopetuksen asemaa sekä esiopetuksen aikana toteutettavien ryhmäkohtaisten tukimuotojen osuutta. Suomen Vanhempainliitto pitää tuen jatkumon vahvistamista, yhtenäistämistä ja turvaamista varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle tärkeänä ja kantaa huolta siitä, että tuen uudistuksen jälkeen esi- ja perusopetuksen tuen rakenteet poikkeavat varhaiskasvatuksen tuen rakenteista, mikä haastaa kunnissa lapsen kasvu- ja koulupolun tuen kokonaisuuden yhteensovittamista. Esityksessä olisi myös hyvä avata lisää lakiesityksen yhteensovittamista lukio- ja ammatillisen koulutuksen lakiuudistusten kanssa.

Opetuskielen tukiopetus

Suomen Vanhempainliitto pitää opetuskielen tukiopetusta tarpeellisena, samoin muuta maahanmuuttotaustaisten oppilaiden tarvitsemaa tukea. Maahanmuuttotaustaisten vanhempien on usein haastavaa ymmärtää suomalaista koulujärjestelmää sekä moninaisia tuen muotoja, joten heidän mukaan ottamisensa keskusteluihin tukitoimista on tärkeää. Myös tarvittavat saavutettavuuteen liittyvät palvelut (esimerkiksi tulkkaus, käännökset, selkokieli) on varmistettava.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Vanhempainliitto painottaa kodin ja koulun yhteistyön merkitystä paitsi oppilaskohtaisten tukitoimien, myös ryhmäkohtaisten tukimuotojen kohdalla: ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunniteltaessa, käytettäessä ja niiden toimivuutta seurattaessa tulee toimia yhteistyössä kotien kanssa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden arviointi ja lapsen edun mukainen siirtymä ryhmäkohtaisista tukimuodoista oppilaskohtaisiin tukitoimiin edellyttää entistä tiiviimpää kodin ja koulun yhteistyötä ja vuoropuhelua. Myös opetussuunnitelman perusteissa tulee säätää riittävän tarkasti ryhmäkohtaisista tukimuodoista, niiden järjestämisestä ja kotien kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunniteltaessa tulee huomioida vahvasti oppimisympäristön muokkaaminen lapsilähtöiseksi ja aistiesteettömäksi, mikä osaltaan tukee kaikkien oppilaiden oppimista ja vahvistaa integroitumista osaksi isompaa opetusryhmää.

Oppilaskohtaiset tukitoimet

Suomen Vanhempainliitto pitää hyvänä, että oppilaskohtaisista tukitoimista tehdään tuen tarpeen arviointiin perustuva suunnitelma ja hallintopäätös, johon kirjataan konkreettiset tukimuodot. Tämä selkeyttää ja konkretisoi oppilaan saamaa tukea ja kertoo myös vanhemmille, mihin tukeen oppilaalla on oikeus. Moniammatillinen yhteistyö opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstön kanssa tukee oppilaskohtaisten tukitoimien suunnittelua. Myös vanhempien osallisuus tuen suunnitteluun ja kotien sitouttaminen tukemaan oppilaskohtaisia tukitoimia on tärkeää.

Hallituksen esityksessä tuodaan esiin, että erityisopettajan konsultaatio voisi tarvittaessa pitää sisällään myös kodin ja koulun välistä yhteistyötä ja ohjaus ja neuvonta voisi kohdentua myös oppilaiden huoltajille. Vanhempainliitto muistuttaa, että tuki voi toimia myös toisin päin. Myös vanhemmilla voi olla omien kokemustensa pohjalta hyviä huomioita siihen, miten tukea lasta kouluympäristössä.

Ryhmäkoot

Hallituksen esityksessä yhden opettajan opettamassa ryhmässä saisi olla enintään viisi oppilasta, jotka saavat oppilaskohtaisia tukitoimia. Opetusta järjestettäessä, tukitoimia suunniteltaessa ja niistä päätettäessä on huomioitava ensisijaisesti lapsen etu, toimintakyky ja tuen tarve sekä opetusryhmän toimivuus. On hyvä, että oppilaskohtaisia tukitoimia saavien oppilaiden määrä opetusryhmässä on rajattu viiteen ja että esitykseen sisältyy myös mahdollisuus saada opetusta pienryhmässä.

Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että opetusryhmissä, joissa on oppilaskohtaisten tukitoimien piirissä olevia oppilaita, opetuksesta vastaa kelpoinen opettaja tukenaan riittävä määrä koulunkäynnin ohjaajia sekä kelpoisen erityisopettajan resurssia. Jokaisella lapsella tulee olla oikeus riittävän tuen osaamisen omaavan opettajan antamaan laadukkaaseen opetukseen sekä tarvetta vastaavaan erityisopettajan antamaan tukeen. Myös jokaisen vanhemman tulee voida luottaa siihen, että lapsi saa pedagogisesti laadukasta ja tuen

tarpeet täyttävää opetusta yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa.

Tuen asiakirjat

Suomen Vanhempainliitto pitää kannatettavana, että oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskevien asiakirjojen määrää vähennetään ja kaikki oppilaan tukea koskeva tieto kirjataan yhteen asiakirjaan. Yhtenäinen asiakirjamalli yhtenäistäisi opetuksen järjestäjien ja koulujen työtä. Olisi tärkeää, että konkreettisten tukimuotojen lisäksi suunnitelmasta kävisi ilmi myös annettavan tuen määrä, tavoitteet ja seuranta.

Tukea koskeva suunnitelma ja päätös (20 e § ja 20 f §)

Hallituksen esityksen mukaan oppilaskohtaisen tuen tarpeen arvioinnin pohjalta laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Vanhempainliitto katsoo, että linjaus suunnitelman laatimisesta oppilaan opettajien toimesta yhteistyössä oppilaan ja huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa on tärkeä, kuten myös suunnitelman laatimisen mahdollistaminen myös niissä tilanteissa, joissa yhteistyölle olisi jokin ilmeinen, esimerkiksi huoltajasta johtuva este.

Vanhempainliitto pitää erittäin tärkeänä, että hallituksen esityksellä vahvistetaan oppilaan oikeutta saada tukea, oikeusturvaa ja vanhempien oikeutta saada lapselleen tukitoimia. On hyvä, että oppilaskohtaisista tukitoimista tehdään muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös, johon kirjataan konkreettiset tukimuodot ja tukipalvelut, joihin oppilaalle syntyisi oikeus.

Hallintopäätöksen tekoprosessin tulee olla läpinäkyvä ja tietoturvallinen. Vanhempainliitto pitää hyvänä ja tarkoituksenmukaisena 42§:n oikaisuvaatimusta koskevaa kohtaa, jonka mukaan kaikista oppilaan oppimista ja koulunkäynnin tukea, perusopetuksen oppimäärän rajoittamista ja opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamista koskevista päätöksistä voisi hakea yhdenmukaisesti oikaisua aluehallintovirastolta. Voimassa olevan perusopetuslain mukaisesti huoltajilla ei ole mahdollisuutta hakea muutosta oppilaan saamaan tehostettuun tukeen, koska hallinnollista päätöstä tehostetusta tuesta ei tehdä. Esityksen mukaan vanhempien asema vahvistuisi edelleen tukitoimia koskevaa päätöstä laadittaessa, koska esityksen mukaan ennen päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän olisi kuultava lapsen huoltajaa tai laillista edustajaa hallintolain 34 §:n mukaisesti. Huoltajat voisivat myös tuoda esiin havaintonsa ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyydestä.

Konsultoiva tuki

Hallituksen esityksessä sanotaan: ”Oppilaskohtaisten tukitoimien suunnittelussa olisi tilanteen vaatiessa mahdollista hyödyntää myös muuta kuin oman koulun tai esiopetuksen järjestämispaikan erityisopettajan konsultaatiota, kuten niiden opetuksen järjestäjien konsultaatiota, joiden osalta opetus- ja kulttuuriministeriö on 39 §:n mukaisesti päättänyt velvollisuudesta huolehtia opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukipalveluista (esim. Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri) sekä esityksen 4 a §:n 2 momentin mukaista sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelua.”

Yhdenvertaisuuden ja inkluusion edistämiseksi sekä varhaisen tuen tarjoamisen ja opettajien osaamisen täydentämisen näkökulmasta on tärkeää, että sairaalakoulujen konsultoiva, maksuton rooli koulujen tukemisessa tulee ulottaa koskemaan myös mm. Valteri ja Elmeri-kouluja, sekä järjestöjä, joilla on erityisosaamista tuen kysymyksissä, kuten esimerkiksi näkö-, kuulo- ja liikuntarajoitteissa. Varhaisen puuttumisen seurannaisvaikutukset voivat alentaa kustannuksia merkittävästi tulevalla koulupolulla ja maksuttomuudella varmistettaisiin tuen tarvitsijoiden yhdenvertaisuutta ja alueellista tasa-arvoisuutta sekä

saavutettavuutta.

Muuta huomioitavaa

Vanhempainliitto ilmaisee huolensa kotiopetuksessa olevien lasten tuen tarpeisiin vastaamisesta ja kysyy, toteutuuko tosiasiallinen yhdenvertaisuus tuen osalta näiden lasten kohdalla. Vanhempainliitto esittää myös tämän näkökulman avaamista oppimisen ja koulunkäynnin tukea uudistettaessa.

Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldarförbund rf

Saija Ohtonen-Jones
Toiminnanjohtaja

Sari Haapakangas
Erityiskasvatuksen asiantuntija